

J. N. SANTAELIÀLIA
"NOCTURN"

En aquest poema, Carner hi reelabora un tema característic del romanticisme i de la poesia simbolista: l'home solitari, vagarós entre les ombres de la nit, obert al misteri del món.

Aquí, el vers carnerià, allunyant-se de la uniformitat d'esquemes estròfics més regulars i rígids, opta per una forma molt flexible: la combinació lliure de versos de 6 i de 10 síl·labes, model que la preceptiva anomena *silva* i que Carner ja havia assajat algunes vegades. Aquest sistema, entre altres coses, li permet una major fluïdesa verbal i evitar la monotonia de les llargues sèries de quatrets. Els versos s'estiren i s'arronsen amb una àgil irregularitat que, d'altra banda, serveix per potenciar encara el clima d'incertesa i d'expectació que Carner vol mantenir al llarg del poema.

L'obra consta de tres parts externament diferenciables, la primera de les quals, molt més extensa que les altres dues, ocupa els 36 primers versos. És un fragment enigmàtic i suggestiu. El poeta, situat en l'àmbit nocturn, percep confusament, en la nit que ofusca la realitat visible, la presència d'una altra realitat (o irrealitat) que pugna per aparèixer i evidenciar-se, indicis misteriosos, batecs inaudibles, moviments a penes manifestos. En aquest instant màgic, l'esperit del poeta s'obre a l'àmbit de l'absolut, a la revelació, atent

a «veure l'invisible i escoltar l'inaudible», missió del poeta segons Arthur Rimbaud, poeta simbolista francès del XIX.

Les imatges són magistrals, i també el ritme dels versos i el contrapunt tonal dels interrogants i les matisacions del dubte. Tot és incertesa, a mig camí del somni i l'hal·lucinació, projecció cap a la transcendència mitjançant unes paraules que han perdut el seu perfil precís per adquirir estructures refulgències, per omplir-se de vagues i profundes resonàncies, configurant un espai de meravella i fusió que el poeta capta estranyament, mig extasiat.

Els elements reals projecten un hàbit de misteri i d'animació, tot esdevé revelació d'una vida oculta. Els primers quatre versos, que ens situen de cop en l'ambient nocturn, tenen una intensa capacitat suggestiva: els invisibles habitants de la nit, «ocells planyívols, animals salvatges», es planyen i criden en percebre misterioses «imatges» que resten lluny de l'abast del poeta, voltat d'obscuritat.

El poema, després d'aquest inici *in media res*, continua fluint entorn de sensacions auditives. En els tres versos següents, d'una bella musicalitat, el poeta es pregunta si el so suau de les fulles, a la nit, vol acordar-se «amb d'altres harmonies» provinents del més enllà.

Tot s'anima: *el vent* inquiet, *el penyol* il·luminat per la lluna. Totes les variacions nocturnes –*serena, quietud, vent i tempesta*– semblen manifestar alguna *divina requesta*, són instruments amb què l'absolut –Déu– s'evidencia, *en ritme d'esperances i de por*, màgicament o amenaçadora.

Al vers 17 el poeta introdueix el jo en el poema, presentant-se com un despert entre adormits, l'únic dels homes capaç d'intuir l'esclat de vida oculta:

el gran drap de la nit es desfcia,
l'obscuritat glateix.

Tot seguit, amb l'aparició dels àngels, el poema deriva fugacment cap a la visió paradisiàca. Tal vegada uns àngels, es pregunta el poeta en dos versos sàviament al·litterats i desordenats, esfullen al voltant d'elles roses de l'Elisi, pètals d'Absolut que queden fora de la seva humana i limitada capacitat sensitiva.

Àngels, tal volta, elisians roses
entorn esfullen de l'oscat sentit

Aquí i allà, de les coses *que frisen demanant un esperit* en surten veus que manifesten les afinitats del món, o, per dir-ho a l'estil dels simbolistes, les secretes correspondències universals que lliguen tots els éssers: aquest pot ser el sentit de l'adjectiu *parents*.

A partir del vers 25, amb l'aparició fantasmagòrica del *floc argentadís*, el poema s'omple de presències espectrals. Les coses ja no només es confonen en l'espai, sinó també en el temps: el poeta es pregunta si una remor que sent ve del trepig d'un difunt o d'algué que no ha nascut encara!

Tot, en aquest poema, acomplint el precepte bàsic del simbolisme, esdevé signe revelador: la riquíssima imatgeria, la musicalitat, la voràgine sensual de sons i

de visions (imatges invisibles, harmonies inconegudes, estranyes fulguracions, veus afins, remors que floren, espectres que caminen).

Carnet ja no és aquí el poeta que descriu i delimita, que busca la precisió en les paraules (els «mots exactes com xifres» del Noucentisme). El poema és un teixit de símbols reveladors i multidimensionals. I aquesta imprecisió bàsica encara és sistemàticament reforçada pels interrogants i, si no, per múltiples falques difuminadores: «mig dirieu», «almenys jo crec, si dins la nit...», «tal volta», «ja fins me sembla»... Així, d'altra banda, tot queda a mig camí del *signe* (entès com a revelació) i de l'*engany de la vana pensa*.

Cada element de la realitat, en aquesta primera part del poema és sotmès a la simbolització: els animals, les fulles, el vent, el penyal, les formes diverses, les remors de la nit... Tot significa més, tot projecta l'esperit cap a una realitat amagada.

La segona part, del vers 37 al 40, és un quartet. Després de l'ascensió in crescendo cap a la revelació, ara es produeix el descendentament. Continuen encara les interrogacions, amb dos símbols referits a la realitat oculta: el pou tancat i el tresor soterrat. Ell sent la proximitat de l'absolut, però no s'hi pot fondre. Ni els sentits ni la intel·ligència (*sens veure ni capir*) no li hi donen accés. Despert com es troba, sembla que estigui adormit, que no pugui acabar d'obrir els ulls al Tot. El poema finalitza amb una invocació a la Lluna:

oh doll quiet i blanc
del pleniluni que els enyors desnia

La Lluna plena ha contribuït a encisar la nit. Ha *desniat*, ha tret del niu l'enyor metafísic del poeta. Enyor, *lassa i espectral malenconia*, com si l'altra realitat no fos només pressentida, sinó també vagament recordada, unitat primera i essencial dels éssers, potser –en paraules de Novalis– la «pàtria antiga de l'ànima». Per això en aquesta invocació a la Lluna, el poeta li demana que l'impregni de claror lunar, *Lluna pia* –l'adjectiu, juntament amb el *divinal* de la primera part, abona una interpretació religiosa del poema.

Per què l'esperit no s'ha pogut fondre amb l'Absolut? Perquè està reclòs dins d'una *presó de fang*. Es tracta, és clar, d'una metàfora del cos humà segons la fórmula Plató i, posteriorment, recollit el cristianisme: l'ànima presonera del cos. La possible lectura religiosa d'aquest poema no en desvirtua el simbolisme. Ja hem dit que també els continguts religiosos es poden expressar a la manera simbolista –si és, com escrivia Marià Manent, que no són els únics que s'hi poden expressar: «tota poesia autèntica és, en el fons, religiosa. D'una vaga i obscura manera, en cercar l'afinitat dels éssers revela un impuls cap a l'Ésser, la fascinació que sent l'home davant el misteri de l'Únic».